

**JURNALISMUL SPORTIV DIN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN PRIMII ANII AI DEMOCRATIZĂRII**
**SPORTING JOURNALISM IN MOLDOVA IN THE FIRST YEARS
OF DEMOCRACY**

**Mihai LESCU, doctor în științe politice,
Universitatea de Stat din Moldova
lescumihai@mail.ru**

Rezumat

Autorul subliniază că interesul publicului și mass-media în domeniul sportului a condus la apariția jurnalismului specializat în domeniu. Restructurarea și democratizarea societății moldovenești au comportat afirmarea jurnalismului sportiv ca jurnalism specializat, problematica sportive încetând să fie exilată doar în ultimele pagini ale ziarului. Presa moldovenească are acum o nouă perspectivă, lansată la 30 septembrie 1989 de o serie de jurnaliști, odată cu apariția primului ziar de sport din țară, „Moldova Sportivă”, care a servit drept platformă în profesionalizarea jurnalismului sportiv pentru mulți absolvenți ai Facultății de Jurnalism din USM. Presa sportivă din anii '90 a fost reprezentată de ziarul ministerial „Sport. Turism” și Sport Plus”, editat de CNO, dar și publicațiile private „Fotbal Hebdo”, „Stadion” și un ziar de limbă rusă „Sport Curier”. De rând cu presa specializată, și ziarele republicane generaliste „Moldova Suverană”, „Независимая Молдова”, „Săptămâna”, „Flux”, „Jurnal de Chișinău” etc. aveau în structura sa secții speciale dedicate sportului. Dar ziarele ofereau problematicii sportive doar un spațiu de 2 % până la 5%. În acel moment lucrurile nu erau favorabile nici în presa locală, unde știrile sportive nu aveau stil publicistic, iar jurnaliștii nu aveau voie să-și exprime propria opinie. Ideea autorului este că rolul jurnalistului sportiv nu este numai de a informa rapid publicul despre evenimente, ci și de a aborda problemele principale în acest domeniu care, într-un fel sau altul, se răsfrâng asupra progresului necesar, atât în sportul profesionist, cât și în cel de amatori.

Cuvinte-cheie: mass-media, jurnalism sportiv, presă specializată, presă generalistă, publicații periodice, jurnalist de sport.

Summary

The author points out that the interest of the public and the media in the sport area led to the emergence of specialized journalism in the field. Sports journalism, as specialized journalism, once the restructuring and democratization of the Moldovan society has ceased to be exiled only in the last pages of the newspaper. Our press is getting a new perspective launched by some of journalists, on 30th of September 1989, the first sport newspaper in the country „Moldova Sportivă” which served as ramp in professionalization in sport journalism for many graduates of Journalism Faculty of USM. In 90's sport press together with ministry newspaper „Sport. Turism” and CNO-„Sport Plus” were represented by private publishers periodically „Fotbal Hebdo”, „Stadion” and a newspaper in Russian language „Sport Curier”. Along with specialized press and generalist republican newspapers „Moldova Suverană”, „Независимая Молдова”, „Săptămâna”, „Flux”, „Jurnal de Chișinău” etc., had special sections dedicated to sport. But these newspapers were giving them only 2 to 5% space for an article. On that time things weren't too good neither in local press, where the sport news were written without any publicist manners and journalists weren't allowed to express their own opinion. The author idea is that sport journalist's role is not only to inform quickly the public about the events, but to address the main issue in this area which in one way or another hinders progression both in professional and amateur sport.

Key words: mass-media, sports journalism, specialized press, general press, periodicals, sports journalist

Divers în manifestările sale, jurnalismul universal, în scopul de a se implica în cât mai multe domenii ale vieții umane, invocă impetuos necesitatea profesionalizării și specializării oamenilor de creație din mass-media pe diferite segmente (specifice) de investigare și reflectare a realității. Acest lucru se întâmplă din interesul urmărit de jurnalism de a aborda mai calificat și în cunoștință de cauză problematica din diferite sfere ale activității politice, economice, sociale, culturale, sportive.

Chiar dacă sportul este enumerat ultimul, după cum și în ziar, tradițional, este inserat pe ultima lui pagină (excepție făcând recordurile obținute de anumiți sportivi care erau/sunt prezentate în pagina întâi a tuturor ziarelor), subliniem că odată cu restructurarea și tranziția spre democrație a țării, activitatea sportivă, atât cea profesionistă, cât și cea practică de amatorii de educație fizică și sport, câștigă tot mai mult spațiu în paginile presei tipărite. Aceasta în mare parte se datorează și faptului că după proclamarea independenței Republicii Moldova, sportivii profesioniști și amatori tot mai activ „concurează cu succes la diferite campionate internaționale. În țara noastră au fost înființate „noi organizații în domeniul culturii fizice și sportului: asociații neguvernamentale, structuri comerciale și instituții de stat care prestează servicii culturale-sportive, activități și antrenamente, manifestări sportive etc. <...> Au fost modificate și principiile de organizare a sportului și culturii fizice, s-au format noi federații, cluburi, apar structuri de antreprenariat în domeniu, antrenori particulari. Republica Moldova își creează un nou palmares prin contribuția campionilor și medaliaților la campionatele lumii și Europei” [1, p. 698].

Astfel, interesul publicului și al mass-mediei pentru sfera sportului a condus la apariția jurnalismului specializat în domeniu. *Jurnalismul sportiv*, în calitate de jurnalism specializat, în activitatea sa de zi cu zi se conduce de aceleași principii ce caracterizează jurnalismul clasic: obiectivitate, corectitudine, operativitate, imparțialitate. Datorită importanței sale social-culturale și educative, jurnalismul sportiv devine tot mai mult subiect de analiză pentru oamenii de știință. Aceștia încearcă să-i determine valențele și specificul, să-l conceptualizeze și să-l definească. În acest context, cercetătorul rus D. A. Tulenkov propune următoarea definiție: „Jurnalismul sportiv reprezintă o activitate semnificativă din punct de vedere social privind colectarea, prelucrarea și difuzarea informațiilor sportive actuale și relevante prin intermediul canalelor de comunicare în masă (presă, radio, televiziune, internet), care este bazată pe un subiect special de examinare, descriere, analiză și audiență” [2, p. 175], care, în opinia noastră, acoperă pe deplin fenomenul respectiv.

Conform opiniilor cercetătorilor jurnalismului specializat la care facem referință, sportul a devenit domeniul cu cea mai rapidă dezvoltare în mass-media. Acesta a încetat de a mai fi exilat în ultimele pagini ale ziarelor, gând accentuat de Phil Andrews în cartea sa „Jurnalismul sportiv. O introducere” [3], răspunzând pe această cale numărului tot mai mare de cursuri și module pe tema jurnalismului sportiv și oferind prin studiul propus o imagine de ansamblu a acestei meserii, despre care telejurnalistul Sandu Grecu, autorul unei cărți despre apariția și evoluția presei sportive în Moldova [4], are o opinie aparte: „Să fii jurnalist sportiv în Moldova înseamnă sacrificiu. Să abandonezi

alte căi de dezvoltare, mult mai profitabile, care-ți asigură un viitor mai prosper <...> Da, lumea de azi e materialistă. Toți se gândesc numai la bani, iar asta se simte și în produsul final emis de un jurnalist de sport” [5, p. 6]. Chiar dacă în cartea autorului întâlnim mai multe inexactități / erori, importanța ei e profilată de faptul că pentru prima dată la noi, în 140 de pagini este cuprinsă evoluția jurnalismului sportiv pe o întindere de cca 100 de ani, studiul abundând în date, fapte și nume de sportivi și jurnaliști atașați fenomenului la care ne referim. Oricum, atât autorul, cât și mulți alți jurnaliști de sport de la noi, inclusiv cunoscutul telejurnalist-comentator Efim Josanu, rămân la ideea că „acoperirea subiectelor sportive este vitală pentru sănătatea și prosperitatea societății, iar mass-media are rolul principal în acest context. Sportul este atât de important pentru instituțiile mass-mediei, încât chiar și cele mai mici dintre ele au o rubrică dedicată special sportului” [6, pp. 9-10]. Afirmția de mai sus se referă la toate sursele mediatice clasice și mai nou internetul și multimedia, chiar dacă în rândurile ce urmează vom vorbi despre modul cum a evoluat jurnalismul sportiv din presa scrisă de la noi la începutul democratizării țării și tranziției la economia de piață.

Un nou suflu capătă presa scrisă autohtonă odată cu lansarea din inițiativa a câtorva jurnaliști (Efim Josanu, Ion Buga, Ion Sandu, Boris Harcenco, Vasile Botnaru ș. a.), la 30 septembrie 1989, a primului ziar de sport din țară - „Moldova Sportivă”, care ulterior (din 7 ianuarie 1990) apărea și în traducere în limba rusă - „Молдова Спортивная”. La această publicație periodică și-a manifestat din plin talentul de gazetar Efim Josanu (primul președinte al Comitetului Național Olimpic în anii 1991-2000). El a publicat mai multe reportaje, crochiuri și schițe care aveau ca protagoniști nume sonore din sportul moldav, semnându-le cu pseudonimul E. Cioclej, care a fost preluat de autor dintr-o replică ce i-a dat-o V. Botnaru. Tot aici și-au afirmat talentul de creație V. Botnaru și I. Buga - în designul presei; I. Sandu și subsemnatul - în genurile informative și marketing; Boris Harcenco - în fotografie. „Moldova Sportivă” a servit rampă de lansare în jurnalismul sportiv pentru mai mulți absolvenți ai Facultății de Jurnalistică a USM - Arcadie Zaporojan, Leonid Istrati, Eduard Ciobanu și alții, care au pus umărul la afirmarea jurnalismului sportiv în presa tipărită din Moldova. În cohorta jurnaliștilor de sport care s-au manifestat în primul deceniu de independență a Republicii Moldova se mai înscriu: Ion Robu, Valeriu Rogozenco, Albert și Victor Șimanovski, Igor Kondrațki, Vladimir Novosadiuk, Serghei Agapitov.

Astfel, în anii 90 presa tipărită sportivă de limbă română, alături de ziarul ministerial „Sport. Turism” (redactor I. Sandu), era reprezentată de o serie de publicații periodice private: „Fotbal Hebdo” cu suplimentul „Sport Clip” (redactor A. Zaporojan), „Stadion” (redactor V. Bohanțov) și „Sport Plus”, la care se mai adaugă și ziarul de limbă rusă „Sport Curier” (redactor V. Romanescu), unul din cele mai vechi și longevive ziare specializate de sport din Moldova (1995-2005). Pe fundalul presei specializate de la noi în anii începutului de tranziție spre democrație și economia de piață s-au evidențiat anume aceste două ziare, cu distribuire republicană, primul - de limbă rusă, celălalt - de limbă română, care mai că făceau concurență una alteia în ce privește aducerea la cunoștința amatorilor de sport a multiplilor evenimente și probleme privind dezvoltarea

tarea educației fizice și a sportului de performanță de la noi. Dar și în această privință era loc pentru mai bine. De vreme ce „Sport Plus” își construia tematica, preponderent reieșind din evenimentele naționale, „Sport Curier” nu uită să consacre pagini speciale sau „ziar în ziar” anumitor sporturi de performanță de la noi, lucru lăudabil, care poate servi drept exemplu demn de urmat și de unele publicații periodice nespecializate. Mai mult ca atât, ziarul „Sport Curier” este unicul care prezintă cu regularitate informații, comentarii, reportaje despre modul de desfășurare a campionatului la fotbal atât din Liga națională, cât și din alte eșaloane. Tot în acest ziar au văzut lumina tiparului multe materiale ce vizează problemele dezvoltării sportului de masă și a celui profesionist din republică.

Spre deosebire de „Sport Curier”, cealaltă publicație periodică - „Sport Plus,” ținea în vizor, în temei, problemele sportului profesionist/ de performanță: pregătirea sportivilor noștri pentru Jocurile Olimpice. Acest fapt are o explicație, dacă luăm în calcul faptul că „Sport Plus” era un ziar editat de Comitetul Național Olimpic. Din acest punct de vedere, cu mult mai confortabil în ce privește politica editorială se simțea ziarul privat „Sport Curier”.

Oricum, atât într-o publicație, cât și în cealaltă întâlnim rubrici tradiționale, expuse uneori liniar, fără nici un spirit inventiv, cum ar fi: „Fotbal”, „Volei”, „Atletism”, „Liga Campionilor”, „Divizia Națională”, „Box” ș.a. („Sport Plus”), sau „Fotbal”, „Liga Campionilor”, „Divizia Națională”, „Box”, „Judo”, rareori „Sportul de masă” („Sport Curier”). Ziarele respective publicau multe fotografii și inserau în paginile lor mult material publicitar. Dar un mare neajuns, specific ziarului „Sport Plus”, consta în faptul că el apărea, în temei, săptămînal, fapt ce nu-i permite să reflecte operativ multe evenimente importante din domeniu, ce se derulează în decursul săptămîinii în țară. În linii mari, editarea celor două ziare specializate a meritat toată admirația și susținerea federațiilor de specialitate și a animatorilor sportului, care le-au asigurat o viață relativ lungă pe piața informațională a țării.

În interesul coordonării activității lor profesionale, apărării dreptului la libera exprimare și a accesului la informație, în 1993 este fondată Liga Jurnaliștilor Sportivi, ce întrunea la început în rândurile sale 30 de jurnaliști de sport, devenind ulterior Asociație a Presei Sportive din Moldova (APSM) cu cca 100 de membri, care își canalizează energia în scopul sprijinirii perfecționării profesionale, susținerii idealurilor mișcării olimpice, promovării modului sănătos de viață. APSM este afiliată la Asociația Internațională a Presei Sportive și la cea europeană. „Legea cu privire la cultura fizică și sport”, adoptată în 1999, a pus bazele juridice, sociale și economice de organizare a culturii fizice și sportului în Republica Moldova, iar anual, în fiecare a treia săptămîna a lunii mai, este sărbătorită Ziua Sportivului.

În primii 10-15 ani de independență a țării jurnalismul sportiv a avut un teren vast de afirmare, deoarece, după specialiști, odată cu restructurarea „s-a eliberat de rigiditate, de abordări schematice, crispate, de canoane, de prejudecăți, înmulțindu-și câmpurile de observație, orizonturile de abordare, unghiurile de atac” [7, p. 10]. În această perioadă, pe piața informațională s-au menținut anual 7-8 publicații periodice, care însumau un tiraj mediu per/ apariție de cca 8-9 mii de exemplare. La acea

vreme în țară erau înregistrate 4.882 de edificii sportive, inclusiv 48 de stadioane cu tribune pentru 500 de spectatori și cu piste de alergări, 3.051 de obiective sportive plane (pentru competiții sportive și antrenamente), 1 251 săli de sport, 25 bazine de inot, 507 construcții auxiliare pentru sport. În țară își desfășurau activitatea 60 de școli sportive și 27 de școli specializate [8, p. 699].

De rând cu publicațiile periodice specializate, multe dintre care la acea vreme depășeau aria de difuzare a Chișinăului, putând fi procurate de către microbiști în toate orașele mari și în majoritatea centrelor raionale din țară, și ziarele republicane generaliste aveau rubrici speciale consacrate sportului. Astfel, în ziarul republican „Moldova Socialistă” (ulterior - „Moldova Suverană”), materialele la tema vizată vedeau lumina tiparului la rubrica „Sport”, ori, punându-se accent pe disciplina sportivă despre care urma a fi informat publicul (exemplu: „Fotbal” / „Preliminariile Campionatului mondial la fotbal”). Alteori, materialele de problemă, corespondențele, știrile cu tematică sportivă erau plasate fără a se specifica că ele fac parte din acest domeniu. Același lucru îl atestăm și în publicația republicană de limbă rusă „Независимая Молдова”, unde la fel materialele de problemă din lumea sportului erau găzduite de rubrica „Problema” (atunci când era luat în dezbateră un subiect important din domeniu) sau când, pur și simplu, titlul materialului anunța proba sportivă asupra căreia se pronunța ziarul. În cele două ziare, amintite mai sus, rubrica/genericul la care erau publicate materialele pe teme sportive era plasată pe pagina a 4-a sau a 6-a a ziarului (în dependență de numărul paginilor în care vede lumina tiparului publicația). Altfel spus, materialele în cauză erau plasate tradițional pe ultima pagină. Mai mult, în urma analizei frecvenței apariției rubricii „Sport” în „Moldova Suverană”, în luna martie 2006 observăm că în cele 20 de numere de ziar rubrica respectivă a fost anunțată doar de 7 ori, materiale despre sport fiind plasate doar în 9 numere. O situație similară atestăm și în ce privește ziarul „Независимая Молдова”. Cât privește genurile gazetărești pe care le profesează jurnaliștii la elucidarea evenimentelor sportive din țară și de peste hotare, accentuăm faptul că în temei (70%) acestea erau știri sau relatări, mai puține reportaje la temă, care, după cum ne-a demonstrat analiza pentru lunile februarie, martie și aprilie 2006, nu depășeau 90 de rânduri, o coloniță de ziar.

Rubrici speciale consacrate problematicei sportive, care luau în dezbateră diferite aspecte ale educației fizice și sportului profesionist și de amatori, aveau și celelalte publicații periodice de talie republicană, ca „Săptămâna”, „Momentul”, „Flux”, „Jurnal de Chișinău” ș. a. Din aceste ziare cel mai des publica materiale la rubrica „Sport” „Flux”-ul. Dar dacă ziarul „Flux” informa în temei cititorii săi despre evenimentele sportive din România, preponderent din fotbal, or prezenta fotografii și comentarii tot la capitolul fotbal despre internaționalii români, care joacă la diferite echipe de top din Europa, apoi „Săptămâna” în genere propunea cititorilor evenimente importante din lumea sportivă internațională. Astfel, evenimentele sportive din țara noastră (fie ele majore sau mai puțin importante), ce ar fi trebuit să constituie obiect al reflectării pentru aceste publicații periodice, erau trecute de cele mai multe ori cu vederea sau erau expuse în știri de câte 20-30 de rânduri de ziar. O analiză a numerelor de ziare

din a doua jumătate a anului 2006 demonstrează că în paginile publicațiilor periodice „Moldova Suverană”, „Независимая Молдова”, „Flux”, „Săptămâna” ș.a. lipsesc cu desăvârșire materialele analitice și de problemă consacrate activității sportive. În afară de știre, unicul gen care vine să mai verse lumină asupra unor probleme este interviul cu anumiți demnitari ai sportului sau vedete ale lui. Însă, cum demonstrează monitorizarea, acest lucru se întâmplă foarte rar.

Analiza jurnalismului sportiv din presa scrisă specializată și cea republicană generalistă de la noi ne conduce la concluzia că în ziarele nespecializate tematicii sportive la scară generală îi este acordat un spațiu de la 2 la 5 procente. În acest context nici nu facem referință la ani, deoarece situația în această privință nu s-a schimbat pe parcurs, ci mai degrabă s-a agravat. Aceasta e realitatea la care am ajuns. O realitate tristă care demonstrează atitudinea față de sănătatea oamenilor țării, față de dezvoltarea educației fizice și a sportului de amatori, dar și a celui de performanță de la noi.

Starea lucrurilor privind reflectarea problematicii educației fizice și sportului nu era la acea perioadă mai bună nici în presa locală. Pentru o impresie sumară în această privință au fost consultate numerele a 14 publicații periodice raionale (lunile martie, aprilie și mai 2006), din diferite regiuni ale țării: „Observatorul de Nord” (Florești), „Realitatea” (Drochia), „Unghiul” (Ungheni), „Deșteptarea” (Nisporeni), „Est-Curier” (Criuleni), „Cuvîntul Liber” (Hâncești), „Curierul de Nord” (Bălți), „Farul Nistrean” (Rezina), „Curierul de Cantemir”, „Gazeta de Vest” (Nisporeni), „Strășeneanca”, „Drapelul Muncii” (Anenii-Noi), „Ora locală” (Ialoveni), „Căușenii” și „Curierul de Hâncești”. Examinarea a demonstrat că majoritatea publicațiilor periodice mediatizau activ problematica sportivă. Ziarele aveau rubrici permanente și tradiționale privind tematica respectivă. Alta era problema cât de activ/ des rubrica respectivă era promovată în paginile ziarelor? Care erau/sunt problemele abordate în materialele publicate? Și în definitiv cine sunt autorii materialelor?

Astfel, „Observatorul de Nord” în trei luni, (martie-mai), nu a „observat” nici o problemă în domeniul educației fizice și a sportului, prezentând pe paginile sale doar 8 materiale, toate de ordin pozitiv. 15 materiale la temă de diferit calibru a publicat în lunile martie-mai 2006 în paginile sale ziarul „Realitatea”, toate de ordin pozitiv și cu caracter informativ. Nu întâlnim în perioada de referință materiale ce ar lua în dezbatere careva probleme din domeniul educației fizice și sportului nici în ziarul „Unghiul”. În mai 2006 în acest ziar nu a fost publicat nici un material la tematica sportivă în pofida faptului că luna mai este cea a inițierii sezonului sportiv în toate localitățile din țară. În luna aprilie 2006 ziarul „Deșteptarea” a publicat doar 4 materiale cu caracter informativ la tematica domeniului vizat. Subiectul unor obiecții critice în ce privește problematica sportivă îl constituie unele materiale publicate în lunile martie-mai 2006 în „Est-Curier”, „Curierul de Cantemir”, „Gazeta de Vest”, „Curierul de Nord”, „Farul Nistrean”, „Strășeneanca”, „Ora locală” și „Căușenii” – respectiv câte 2 materiale.

Marea majoritate a materialelor despre sport apăreau cu semnătura colaboratorilor redacției, fiind scrise în manieră tradițională de știre, fără nerv, standardizat, fără ca cel care relatează despre un eveniment sau altul să-și expună opinia, luând atitudine. După

cum am mai amintit, majoritatea temelor sunt redade prin știri, rareori prin reportaje sau relatări, iar corespondența critică, articolul de problemă, investigația jurnalistică la tema vizată lipsesc. Producerea unui material de presă scrisă este un proces relativ rapid, inclusiv culegerea informațiilor necesare scrierii celor mai multe subiecte. „Însa producerea și distribuirea unui ziar constituie un proces lent ce ar putea dura câteva ore sau chiar zile, înainte ca exemplarul scos de sub tipar să fie citit, fapt de care jurnalistul ar trebui să țină întotdeauna cont când își scrie materialul” [9].

În opinia noastră, pentru a avea sport de masă, și cu atât mai mult sport de performanță, este necesar nu numai de a informa cititorii prin intermediul mass-mediei, cu regularitate și operativ, despre un eveniment oarecare, despre anumite succese din domeniul sportului, ci mult mai important și absolut necesar este de a pune în discuție în mod profesionist (și a discuta!) problemele ce există în materie de sport. Considerând sportul un sector de mare importanță socială, cu beneficii educative, experții consideră că „rubricile sportive din cotidiene și periodice și, cu atât mai mult revistele și periodicele specializate în sport vor câștiga și mai mult în popularitate și, deci, în vizibilitate socială, dacă se vor profesionaliza continuu” [10, p. 8]. În această ordine de idei, un cuvânt aparte are de spus și Asociația Presei Sportive din Moldova. Membrii ei, jurnaliștii de sport, trebuie să contabilizeze activitatea în domeniu, să lucreze asiduu nu numai în ce privește înregistrarea în mod cronicăresc a evenimentelor sportive, dar și să traseze sarcini concrete în fața breslei privind elucidarea problemelor ce le avem în domeniu, fără rezolvarea cărora nu putem obține performanțe nici în sportul de masă, nici în cel profesionist.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Enciclopedia Republica Moldova. Chișinău: Editura Enciclopedia Moldovei, 2009.
2. Туленков Д. А. Спортивная публицистика и спортивная журналистика: особенности специализированного направления. În: Журналистика. Молодые исследователи: Межвузовский сборник научных работ студентов и аспирантов. Вып. 3. СПб., 2004.
3. Phil Andrews. Jurnalismul sportiv. O introducere. Iași: Polirom, 2004.
4. Grecu Sandu. Jurnalismul sportiv. Apariția și evoluția presei sportive în Moldova. Chișinău, 2014.
5. Ibidem.
6. Ibidem.
7. Ulmeanu Traian. Introducere în jurnalismul sportiv. Pitești: Editura Paralela 45, 2004.
8. Enciclopedia Republica Moldova. Chișinău: Editura Enciclopedia Moldovei, 2009.
9. Bădoi Elena. Jurnalism sportiv. [On-line]: <https://ru.scribd.com/document/142347678/jurnalism-sportiv-Elena-Bădoi> (Vizitat 20.03.2018).
10. Ulmeanu Traian. Op. cit.